

Porból vétetve

A Csongor és Tünde Egerben

Homok mindenütt. Vastagon szétterítve, dombba kupacosítva. Három napig hordják. Nem a mesebeli három napon át: három munkanap szükséges *Jovánovics György* remek díszletének kiépítéséhez vagy elbontásához. Ennyi idő alatt ülepszik le vagy tűnik el a sok mázsa por, ennyi idő alatt ver gyökeret vagy szakad ki a földből a háttér varázslatos erdeje, ennyi idő alatt roskad a homokba egy nyomorék zongora, s egy trónusból lommá lett karosszék. Zongora, erdő, karosszék végül is összeiló háromszögében ott az omladozó kút, s a korhadt tőből nőtt, félteni való almafasuháng, mely nemhogy három ízben, de egyszer sem virágzik el *naponnan*, szírmainak ezüstje helyén pedig csak akkor duzzadoznak kis almák, ha Tünde maga hoz s aggat föl szép láncon ketőt.

Por és homok mindenütt a szövegben is. Ezt vette észre, s tette rendezésének uralkodó metaforájává *Szikora János*. „Asszonyom, tudod, hogy engem / E poros földről emeltél / A magas tündér hazába...” szól Ilma első szava. Hamarosan „a tiszta szép homokban” őrzi meg úrnője lábnyomát, vezérlő csillagul Csongor úrfinak, ki viszont majd a „lelkét, istenét / Elrázza, mint terhes út porát” rettenetével fordul el a Tudóstól. A Fejedelem a „Te por, kit lábam tapod” gőgjével ereszkedik Csongorhoz, s az így felel meg: „Nem por, ha ember, olyan, mint te vagy, / Vagy inkább ember és por, mint te vagy.” Az emlékezz, ember profán intése ez — *Vörösmarty Mihály Csongor és Tündéje* férfi és nő földi vándorútjának drámájaként jelenik meg az egri Gárdonyi Géza Színház színpadán. „Magas tündér haza?” Ugyan.

Szikora nem először él a természeti világ és a tárgyi környezet elmentézésével. A gyönyörű erdő lélegzetvétele maga az örökkévalóság; a zongora, a karszék temetkezése maga az enyészet. Az egymás felé igyekvő szerelmesek küszködésük

során maguk is tárgyasulnak. Míddön végre összetalálkozik sorsuk, a szertartásos vetkőzés tisztaságot sugall és kezdetet ígér, de az emberpár pórosága — karnyújtásnyira az almafától — már a bűnbeeséssel is fenyeget. S szerelmes pillantásuk egy megnyíló ládikóra esik: e polgári babaházban ők maguk láthatók, mint aprócska bábuk. A célt érés: a biztos véték. Az otthon — ez az otthon: — koporsó.

A rendező következetesen komponálta meg előadásának valamennyi vezérszólamat, elképzelése olykor mégis hiányérzetet hagy. Szívesen fogadjuk az olyasfajta tartalmas ötleteket, mint amilyen Ilma csattogó hatyúszárnyainak föl-le teszegetése: pusztá teher és pusztá technika lát-szik csupán abból, aminek neve: repülés. Megindító, önlétünkre ébresztő a por-motívum további kiterjesztése: a Kútba megállíthatatlanul aláhulló homokszög, a varázsos üveglapjára a *Földet* porként szitáló Éj a teljes pusztulást is mérlegelő komor méltósága. Helyénvaló az erős erotizáltság — a meztelen lány-rókalánnyal, egyes érintkezések barbár ösztönösségével —: Csongor és Tünde, ha még nem tette, ezt is fogja álmodni. Magával sodor az előadás finom zeneisége, a ritmus, amely fénynyalábok fölfeslésében, sárgult levelek tancában ugyanúgy él, mint a zongorafantomokban. Kevesbé tesszük — bár önkörén belül szintén végiggondolt — a fátyol-motívum. „*A fátyol titkai*” ebben a műben is megemlíthetnek, de színszerűség dolgában nem mindegy, hogy valaki maga nem lát a fejére dobott pólyától, vagy a néző nem látja őt. Részben ezért maradt megoldatlan az ördögfiak egyikének, Kurrahnak Balga képében való mesterkedése. Mirigy varacskos kővé történő átváltozása sem túl ügyes; egyszerre bosszorkány és kő alakjában is nem szabadna a színen lennie.

Amint az már az idei évad emlékeztet előadásai esetében nem először tapasztalható: a színészi játék

kifejező ereje nem tart lépést a rendezői koncepció eredetiségével. A sápadtabb szereplés nyilván ezúttal sem írható csupán az ő számlájukra. A produkció létrehozásának körülményeiben, rendező és színészei szótértésében is lehetett hiba.

Bajcsay Mária, mint Éj, büverejű, valóban királynői jelenség. Méltóságelteli mozgás, nemes dikció.

A három ördögfi (*Mucsi Zoltán, Mészáros István, Tóth József*) derekas tüsténkedéséből kevesebb több lehetett volna: az alakítást néha aktivitással helyettesítették. A három vándor figurája (*Csapó János, Philippovich Tamás, Polgár Géza*) súlytalan maradt, igaz, velük a rendező is kevesebbet törődött. *Sólyom Kati* (Mirigy) és *Leviczky Klára* (Léder) váltakozó sikerrel küzdöttek szerepükért, s mint a közreműködők közül szinte mindenki, olykor az értelmetlenségig tisztátalanul, halkan vagy rossz artikulációval beszéltek.

A talpraesett, ötletgazdag *Tardy Balást* is ezért kell elmarasztalni, pedig Balgája jó társa lehetne *Kiss Mari* sokszínű, az udvarhölgyiséget makrancosan is alig tűró, szívesen pimaszkodó Ilmájának. *Eszenyi Enikő* és a főiskolás *Bal József* az ifjú szerelmesek kizárólagos tulajdonságaként az átszellemültséget, a mit sem latolgató epikedést, a heve okán néha már mosolygató vágyat hangsúlyozzák — azt a naivitást, az élet realizmusára való készülletlenséget, amely nem is vezethet máshová, csak a rajongva és tűnődve bámult házassághozoz.

El Kazovszkij extravagáns jelmezei nem mindig illenek bele *Jovánovics György* díszletének szabadságot, szomorúságot, elmúlást is befogó esztétikus harmóniájába, de mindig jól — mintegy ösztönözve — jellemző a figurákat. A *Csongor és Tünde* — bár még a szöveg kurtítása is ráfért volna itt-ott — bizonytalanabban megoldott pontjaival együtt is az idej évad java előadásai közé tartozik.

Tarján Tamás